

HIJENE

Mala je po čitav dan čupkala dve tanke šibe pletenica čučeci na onom jednom stepeniku pred pragom u hodniku, između dva sunca.

Jedno je sunce ležalo ispred kuće na asfaltu i iz dugačkog hodnika izgledalo da je bačeno tamo projekcionim aparatom, treperilo je mlečnobelo, julsko, a po njemu, kao ekranom, gore-dole su promicali pruski vojnici u sivim, prašnjavim uniformama. Drugo je upalo kroz krov, u ridim pregrštima je palo na beton hodnika prolomljenog po sredini šestoaprilskim potresom, visilo je na porđalim otkinutim čeličnim nosačima i udaralo na požar.

Iza vrata s razbijenim staklom majka Matilda je pržila meso na žutom gušćijem loju.

— Večeras će doći da odvedu malu, — rekla je okrenutih leđa sabesednici; ona ni najvažnijim saopštenjima ne bi pridavala toliko značaja da bi zbog njih prestala za trenutak da posluje.

Stara je mrmrljala u čošku, izgledalo je da se budi — paralizovana u naslonjači donetoj iz Beča. Sva je mirisala na Trödelmarkt. Još po dolasku, odmah posle Anšlusa, zasuli su naftalinom nju i njenu starudiju. Sad se meškoljila, nešto je valjda potsećalo na...

— ... u tri su ih bacili unutra, Gusti je pričala, u krematorijum. O majko, reče ona, to je bilo grozno! A to je ona sve sanjala. Šta to klopoće? ... Uvek kujna, a? Je-e, treba jesti. Još treba jesti. Ti opet pržiš, a?

I sumnjičavo:

— Uvek nešto pržiš.

— To je najbrže, Mutter, — reče Matilda.

— Svi prže, — stara je počutala, a zatim produžila: — do tri i pet bilo je sve gotovo. No, pa da. Oni znaju kako se to radi, to je kao fabrika, taj logorski krematorijum!

Kad je dovršila, zvučilo je histerično:

— Do tri i pet bilo je gotovo. Alles war gemacht. Gotovo!

Matilda se nagnula nad peć. Ništa joj nije obećavalo da stara kroz pet minuta neće početi iznova.

— David i ja smo imali radnju, — rekla je razložito, a ako se upuštala u pojedinosti, činila je to da ne bi došlo do nesporazuma. — Dakle, nije to bila velika radnja. Da nije bilo rata, uzeli bismo veću, David je prodavao čarape, sa šavom je bio novitet. I jevtino je bilo. A sa ženama je morao neko da priča, ja sam pričala. Sa ženama uvek morate pričati. To je trajalo tako od osam do dvanaest i od tri do pet. A vi, Mutter, pričate ceo dan.

Stara je klimala glavom:

— Imala sam tri sina.

— I jedan je još živ. On će ostati živ tamo gde je, ako to ne bude trajalo suviše dugo. A ja imam jednu kćer, i nju će odvesti večeras!

Po Rušku će doći u šest. Ona Irma je tačna, nikad ne zakašnjava ni pet minuta. Treba dotle spremiti stvari. Dobro će za to poslužiti onaj okovani kofer na ormanu u drugoj sobi, jer mala ima šta da ponese, samo treba naći nekog ko će to neprimetno odavde da izvuče. Ne bi smela da zaboravi da upakuje i duboke cipelice, jer mala je još pre dve godine imala rahitis. Bilo bi dakako lakše kad svaka od tih stvari ne bi ovako neprijatno prijanjala za ruke.

Treba se ipak postarati da sve bude spremno. Matildu Koen znaju kao poslovnu ženu koja svaku preduzetu stvar dotera do konca. Ako se s te strane pogleda na čitavu ovu transakciju, može se podneti. Irma hoće da usvoji dete, pa evo joj ga! Nije to ono guranje deteta od sebe, bože me sačuvaj, kao u sirotište. Do ove odluke došlo se samo hladnim procenjivanjem činjenica. Kad bi Matilda sutra dospela u logor, u koji je David, njen muž, odveden prekjuche, mala bi morala s njom. Znači, ovako je bolje. Ni o čem drugom ne treba misliti.

Pa ipak, do šest sati toliko je beskorisnih stvari prošlo kroz Matildin mozak. Recimo, kakva će majka biti Irma. Kao ženu, Matilda je svakako ne bi odveć hvalila. Rekla bi samo: nije suviše loša. Ona bi uvek pretpostavljala da je ta gospođa Irma mogla biti kudikamo gora. Da je mogla u svoje vreme, u ono vreme kad je jela njihov hleb, kad je radila u njihovoj radnji, Davidovoj i Matildinoj, da se bez zazora osmehuje Davidu svim svojim sitnim zubima, nalik na jevtine, suviše bele bisere; mogla je češće i više da se naginje k njemu donoseći mu tabake s računima, šta je sve ona mogla a nije činila. To joj se svakako moralo priznati, ali ne i oprostiti. Matilda Koen nikad nije prašala neprijateljima ako joj nisu zadali udarac. Ipak su oni za nju ostajali neprijatelji.

Napokon, otkucalo je šest sati i Irma je stigla uz mnogo malih uzvika, krikova i tepanja koje je upućivala maloju, pritiskujući je na grudi s dubokim izrezom, krstićem i sladunjavom omamom jasmína koji je otud navirao. Maloj se, verovatno, vrtelo u glavi od svega toga, jer nije ni pokušavala da se oslobodi zagrljaja, samo joj je pogled bežao u sve kutove sobe, a tanke vitice tresle se kao šibljike zahvaćene vetrom.

— Srce slatko, — gugutala je Irma, — biće joj dobro kod nas. O, pazićemo, milostiva, mi na nju; znate kako je. nije to mala odgovornost.

— Ne sumnjam, — rekla je Matilda suvo.

I nije digla ruke iz krila, držala ih je pred sobom pomno razgledajući zglob po zglob prevučeni ispucalom kožom. „Naravno“, pomislila je, „lako je imati takve ruke toj maloj lukavoj lasici Irmi, kad drugi radi za nju!“

Tepala je Irma mazno, kako je samo tepala, reći su kapale i klizile kao smola u svaku poru tog čvornovatog drvceta koje se savijalo pred njom i nekad potpuno bilo Matildino dete. Matilda je pokušavala pribrano da razmišlja: da, nekad je tako bilo; mala se isprva rodila, prava pravcata Davidova kći, i proždrljivo je vukla mleko iz njenih grudi. Posle su je učili da hoda, naročito je David, cnako čutljiv a plah ustvari, pokazivao osobito strpljenje u tome. Ni posle nije išlo lakše: mala je bila divlja, s većioto gladnim pogledom u sivozelenim očima, koji je obećavao zle strasti. Možda to ne bi svak tako nazvao, ali za Matildu Koen sve su strasti bile zle, bez njih se mnogo prijatnije moglo živeti. A sad će malu odvesti, pa da, još večeras, i Matilda neće više morati da razmišlja šta je za nju korisno a šta ne.

— I ležaće pod baldahinom, — iskrsla je odjednom Irma pred nju iz mora reći, krikova, grcanja, jednom jedinom mišlju koju je vredelo pamtit, — nešto divno! Franja je to kupio u Gracu još dok smo mislili da ćemo imati dete. Kao princeza će ležati. I jorgančić, to je tek nešto! Ovako je riš, a tu dođu mašne, roze, bele — puslice...

Prištevi, mislila je Matilda, samo se nadovezivalo. Prištevi i opekotine od malih ružičastih zapaljivih bombi koje su tog proleća ugrijale vazduh i nad ovom kućom. A posle je na sve to pao sneg, aprilski, bljuzgav, brazgotine su se raširile, prognojile — rane u švapsko-mađarskom stilu. Puslice! Matilda je skupila zenice kao mačka: ovu Irmu valjalo bi išamarati, izgaziti i izbaciti nogama odavde. No odmah zatim gotovo da se nasmejala na tu pomisao: šta sve ume ta gospođa Irma! Jevrejska deca umiru po logorskim nužnicima, peku ih u krematorijumima, služe kao zamorčići za opite, a njihova Ruška, Davidova kći Ruška — spavaće pod jorgančetom i baldahinom. I zna li uopšte ta gospođa Irma koga uzima i pušta na taj ležaj?

Obrazi — sad su bucmasti, ali mišići se istežu, rastu deca, mršave i sa petnaest-šesnaest godina postaju uglasta, koščata, neprijatna. Onda nećeš imati šta da gnječiš i čemu da tepaš, likovala je nemo Matilda, dete će postati devojka koja ti se neće dati. Ti obrašići hrčka ako ostanu biće još samo obeležje arogancije. David je bio takav, nadmen i povučen u sebe, to ja znam.

A ovo je Davidova kći. Oseća li gospođa Irma, ta mala milokrvna koka koju je nekad David iz svog ugla u radnji čerupao pogledom, oseća li ona uopšte kakva je to krv?

Adolf Weiler: „Poslednja stanica“ (ulje)

Sad je omamljuje. Mora biti da se malo vrti u glavi od tog cvetnog mirisa sapuna. Majka Matilda miriše na loj, a tebi se ovo više dopada, je li, kujice mala? Neka, neka, osvetiće se to i tebi i njoj. Mržeće te ova Mađarica, a kako li ćeš tek ti da je mrziš?

Ali Irma se nije lako predavala bauku mržnje, čak je tražila ljubav! I to kao s pravom. Zar ona nije uložila u čitav ovaj pothvat nešto nežnosti, nerava, svoje istančane osećajnosti. Ona je htela prekonoc, naočigled majke-ženke šakala, lava, hijene, da pripitomi tu životinjicu. Rukom koja je negovana i pitoma bez prestanka ju je mazila, gladila, davala i obećavala nežnosti.

— Tebe mamica uvek metne uveče u krevet, — pitala je malu, — je li da tebe tvoja mamica mazi? I teta Irma će da te mazi. Uvek će da te poljubi pred spavanje. I još mnogo, mnogo puta...

Matilda je slušala napregnuto, pognute glave.

— Zašto je mala tako... — pitala je Irma, — zašto je tako divlja?

— Ona je takva, — reče Matilda oporo. I pade joj na um kako je trebalo da ova ženica Rušku uhvati za ruku i bez ijedne reči odvede hodnikom prema kapiji. Hodnik nije toliko dugačak da bi Matilda stigla da se predomisi.

Čutale su, a onda Matilda nađe za shodno da objasni:

— Decu ne treba maziti, — i dodade: — danas!

Irma je bila van sebe.

— Danas! — uzviknu ona. — Pa šta im drugo možete dati, danas?

„Puslice, rišice i... krematorijum“, pomisli Matilda, i reče:

— Ne treba ih navikavati. Kao kućici su kad se naviknu na te vaše nežnosti.

— Ali ja ne mogu, — uzviknu Irma, — ja neću. Moja ćerka će da bude nežna, ona će da se mazi. Ja hoću da se moja ćerka mazi.

Izgledalo je da će da zaplače tog trenutka. Da se zgrči i legne tu, na pod. Da udara po daskama svojim majušnim, nejakim nogama.

— Da, — prihvati Matilda podrugljivo, — vaša ćerka. Možda.

— Kako to mislite? — upita Irma.

Matilda ustade, okrete leđa, ali je ipak videla sve: kako je gospođa otvorila tašnu, kako je izvadila maramicu i pokupila sitne kapi znoja. Jalova, zakrčljala kokica, nekad otrgnuta od zemlje i bačena vezanih nogu na gradski asfalt. Odande ju je pokupio Franja, folksdojčerska dušica, vrli udovac i hauzmajstor u najjevrejskijem kraju varoši, razvezao je uzicu i sad se ona kreći na varoškom suncu, sad hoće tuđe dete, jevrejsko dete, sad drhti od pomisli da bi mogla da ga ne dobije. I pita:

— Kako to mislite?

Matilda je bila kod štednjaka, i skinula je sa zida tiganj.

— Tako. Gubite se, — reče.

Nije htela ni da se okrene. A mogla je, znala je da može tu pregršt perja i krhki splet kostiju jednim pokretom noge da rasturi.

Irma uvređeno ustade.

— Ja ne razumem, ništa ne razumem. Zar se nismo dogovorile?

— Razumećete, — reče Matilda i zavitala tiganjem, — nemam šta s vama da razgovaram.

Nešto se dešavalo. U drugoj sobi, iza poluotvorenih vrata, stara se vrpaljila u naslonjači. Hvatala je vazduh, toliko je malo tog vazduha da sluti na zlo. Ali nije mogla da kaže, samo je bespomoćno pružala šiljate prste u taj bezvazdušni prostor: „Matilda, ovo je leto gore od dušegupke... šta sve ljudi nisu izmislili. I šta se to događa? Svuda se nešto događa. Ali šta se sad ovde događa?”

Nisu sirene, ovako ne urlaju na uzbunu. Vazduh se samo zgusnuo, popeo pod samu tavanicu i tamo gori. Nešto gori.

Prži se.

Krematorijum.

Ali otkud taj glas, kreštav, koji probija sparinu:

— Ona hoće dete. Tuđe dete hoće. Moje dete! O-o-o-oh!

Bio je to ropac. I uzdah. I podrugljivo štekatanje zveri. I otegnuti urlik.

— Šta je Koenovici? — upitao je lenji ženski glas u avliji.

— Muža su joj ubili, valjda.

Neko je zevnuo.

— Na ovu vrućinu?

Matilda se pojavila na pragu. Kosa joj je bila u čudnovatom neredu. Krajevi punde, oni iz Starog zaveta, pali su joj teško na pleća.

— Moja će Ruška da umre. Umreće, videćeš. Ali ti je nećeš dobiti, ku-jo! Niko je neće dobiti sem zemlje.

I ostala je tako na pragu, još dugo, s otegnutim jecajem u zerečkoj noći. Onda kad je sve prozore zatvorio policijski čas.

U noći koja miriše na paljeviņu, setnoj, ciganski tamnoj.

Noći kad krađu decu.